

ชื่อเรื่อง การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาวิถีชีวิตชุมชนท้องถิ่นทุ่งกุลาร้องไห้
ผู้วิจัย คร.อำคา แสงงาม และคณะ
หน่วยงานสนับสนุน สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น
ปีที่พิมพ์ ๒๕๕๖

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาวิถีชีวิตชุมชนท้องถิ่นทุ่งกุลาร้องไห้ มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อค้นหากระบวนการวิธีการสร้างพหุพิพธิภณท์ท้องถิ่นจากความหลากหลายของชุมชน เพื่อการเรียนรู้ร่วมและเกิดอัตลักษณ์ร่วมของชาวทุ่งกุลาร้องไห้ ๒) เพื่อขยายผลกระบวนการวิธีการเรียนรู้ การสร้างพหุพิพธิภณท์ชุมชน นำไปสู่การอนุรักษ์ฟื้นฟูการจัดการทรัพยากรและการพัฒนาวิถีชีวิตชุมชน ท้องถิ่นจากชุมชนหลักสู่ชุมชนรอบข้าง พื้นที่เป้าหมายหลัก ได้แก่ ชุมชนเมืองบัว กู่กาสิงห์ บ่อพันขัน ไพรขลา เมืองเตา ขยายผลสู่ชุมชนรอบข้างคือ ชุมชนจำปาขัน จานทุ่ง โพนเงินและหนองกก-หนอง ยาว รวม ๕ ชุมชน ประชากรกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ พระภิกษุ ครู กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่น กลุ่มแม่บ้าน เด็กและเยาวชนรวม ๕๐ คน วิธีการศึกษาโดยจัดประชุมระดับเครือข่าย ระดับชุมชน จัดอบรมทำทะเบียน ทักษะศึกษาดูงาน จัดคาราวานเรียนรู้ จัดเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ปฏิบัติการ สร้างพหุพิพธิภณท์ ประชุมสรุปและสังเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีการแบบสามเส้าตรวจสอบข้อมูล นำเสนอ ผลการวิจัยโดยใช้ภาพถ่าย แผนภาพ ผสมผสานกับการพรรณนาความวิเคราะห์ ผลการวิจัยพบว่า

1.กระบวนการวิธีการสร้างพหุพิพธิภณท์ชุมชนท้องถิ่นทุ่งกุลาร้องไห้คือ ๑.การวิเคราะห์เพื่อสร้างความเข้าใจ “ความเป็นท้องถิ่นทุ่งกุลาร้องไห้ ๒.การศึกษาทบทวนงานวิจัย “ชุดประวัติศาสตร์ท้องถิ่นทุ่งกุลาร้องไห้” พื้นที่หลักในการสร้างกระบวนการศึกษาระดับพื้นที่ ๓.การสร้างจินตภาพร่วม ๔.กระบวนการสร้างเครือข่ายพหุพิพธิภณท์ชุมชนท้องถิ่นทุ่งกุลาร้องไห้ได้แก่ ขั้นตอนที่ ๑ การสร้างกรอบแนวคิด “พหุพิพธิภณท์ชุมชนท้องถิ่นทุ่งกุลาร้องไห้” ขั้นตอนที่ ๒ การหนุนเสริมและเรียนรู้การสร้างพหุพิพธิภณท์ระดับชุมชน ขั้นตอนที่ ๓ จัดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วม ขั้นตอนที่ ๔ การขยายผลการสร้างพหุพิพธิภณท์สู่ชุมชนรอบข้าง ขั้นตอนที่ ๕ การสรุปบทเรียนและการพัฒนารูปแบบพหุพิพธิภณท์เครือข่าย แต่ละชุมชนมีวิธีการสร้างแตกต่างกันคือ การใช้คติความเชื่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ การใช้ระบบงานราชการของเทศบาล การใช้กำนันผู้ใหญ่บ้านและการใช้พระภิกษุผู้นำทางศาสนาเป็นผู้นำในการสร้างความร่วมมือสร้างพหุพิพธิภณท์ เครือข่ายการสร้างพหุพิพธิภณท์ได้แก่ ๑) เครือข่ายฝ่ายปกครอง ๒) เครือข่ายทางพุทธศาสนา ๓) เครือข่ายงานราชการเทศบาลตำบล ๔) เครือข่ายครูและผู้นำชุมชน

อัครลักษณ์ร่วมพิพิธภัณฑ์ทุ่งกุลาร้องไห้คือ ทรัพยากรทุกสิ่งจะเกี่ยวเนื่องกับคติความเชื่อเรื่องผี เจ้าพ่อปู่ตา ผีเชื้อ ผีนา หรือวิญญาณในธรรมชาติ ซึ่งก่อให้เกิดขนบแบบแผนประเพณีพิธีกรรมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิต รูปแบบพิพิธภัณฑ์ประกอบด้วย ๑) ศูนย์ข้อมูลอัครลักษณ์ชุมชน ๒) เครือข่ายแหล่งเรียนรู้ ได้แก่ แหล่งเรียนรู้กลางแจ้ง ภูมิปัญญาชาวบ้าน สถานประกอบการหรือกลุ่มอาชีพ กิจกรรมประเพณีวัฒนธรรม ๓) กิจกรรมดำเนินการในวิถีชุมชน ๔) การจัดกระบวนการเรียนรู้ ๕) โครงสร้างคณะทำงานเครือข่าย

๒. การขยายผลกระบวนการวิธีการสร้างพิพิธภัณฑ์สู่ชุมชนรอบข้างพบว่า ได้ขยายผลสู่ชุมชนที่ทำงานวิจัยท้องถิ่นคือ ชุมชนจำปาขัน บ้านจานทุ่งและบ้านหนองกก-หนองขาว ซึ่งมีนักวิจัยและผู้นำชุมชนเป็นแกนนำเคลื่อนกระบวนการทำงาน ส่วนชุมชนบ้านโพนเงิน(ไม่มีงานวิจัย) มีความสัมพันธ์ทางประวัติศาสตร์และสังคมกับบ้านเมืองบัว ได้ใช้ความสัมพันธ์ส่วนบุคคลเชิญผู้นำเข้าร่วมร่วมงานกระบวนการขยายผลการสร้างพิพิธภัณฑ์ได้แก่ ๑) การสร้างความเข้าใจ พัฒนาแนวคิดและความเป็นไปได้ของโครงการร่วมกันระหว่างนักวิจัยกับผู้นำชุมชน ๒) การหนุนเสริมจากศูนย์ประสานงานวิจัย โดย ร่วมวิเคราะห์ฐานทรัพยากรชุมชนที่จะนำไปสู่การสร้างพิพิธภัณฑ์ ๓) การเข้าร่วมกิจกรรมจัดการเรียนรู้ในชุมชน(โครงการวิจัย) และสนับสนุนสื่อการเรียนรู้ ๔) สร้างการเรียนรู้พร้อมกับเครือข่ายและชุมชนหลักในรูปแบบการสรุปข้อมูล การจัดการพิพิธภัณฑ์ร่วมกัน การจัดการเรียนรู้ของเครือข่าย ผลจากการสร้างกระบวนการเรียนรู้การสร้างพิพิธภัณฑ์อัครลักษณ์ร่วมทุ่งกุลาร้องไห้ปรากฏว่ามีพิพิธภัณฑ์เกิดขึ้น ๖ แห่ง (เกิดขึ้นในพื้นที่วิจัยและนอกโครงการ ๑ แห่ง) แหล่งเรียนรู้ ๔ แห่ง รวม ๑๐ แห่ง

ส่วนการเชื่อมโยงให้เป็นพิพิธภัณฑ์เครือข่ายอัครลักษณ์ร่วมทุ่งกุลาร้องไห้โดยเครือข่ายชุมชนต้องร่วมมือกันคือ ๑) การพัฒนาศูนย์ข้อมูลทุ่งกุลาร้องไห้ ๒) การพัฒนาแผนงานร่วมด้านเครือข่ายวัฒนธรรม เครือข่ายท่องเที่ยวชุมชน การจัดทำระบบข้อมูลท้องถิ่น การจัดเวทีวิชาการ การขยายเครือข่ายชุมชน การเผยแพร่ การตั้งกองทุนทางสังคม และ ๓) การพัฒนาโครงสร้างเครือข่าย